

Historia
Lärare Patrik Svensson.

FÖRSTA VÄRLDSKRIGET

Världskrigens epok

Bakgrunden

Förspelet

Krigsförloppet

Krigets följder

VÄRLDSKRIGENS EPOK

* 1900-talet som "det massiva våldets århundrade!"

* Vi talar om "världskrig", d v s krig som på ett eller flera sätt gäller hela världen!

* Bakgrunden till 1900-talets totala krig:

- (a) Världen var numer en ekonomisk enhet, d v s utbytet av råvaror och industriprodukter mellan kontinenterna ökade ständigt!
- (b) Rivaliteten om marknader i världen mellan de europeiska länderna, USA och Japan berörde hela jorden!
- (c) Europas imperialistiska expansion i världen under 1800-talet medförde kolonier och intresse områden överallt som omedelbart kunde bli krigsskådeplatser!
- (d) Den tekniska utvecklingen hade bl a medfört nya och effektivare förstörelsevapen som skulle testas!
- (e) Ideologier, som båda i varierande utsträckning förespråkade världsherravälde ställdes mot varandra! (Demokrati - kommunistisk diktatur - fascism)
- (f) Allianserna som helt eller delvis var ett resultat av Wienkongressen och det expansiva Tyskland under 1800-talet!
- (g) Den nationalistiska strömningen under 1800-talet på många håll i Europa som delvis hade olika uppkomst och olika syften men som var en väsentlig politisk kraft!
- (h) Sociala missförhållanden i de nyligen industrialiserade länderna i Europa!
- i) Problem i Europas länder med representationsreformer när länderna omformats!
- (j) Olika individers- eller länders politiska förmåga eller oförmåga att lösa upp kommande problem och konflikter!
- (k) Olösta konflikter från tidigare väpnade motsättningar mellan länder! (Krig föder krig!)

Första världskrigets sekundära följder:

ryska revolutionen,
världskommunismens framträngande i ex Kina,
Indiens befrielse genom Ghandi,
USA:s isolationism,
Världsdepressionen omkr 1930,
Nazismens och fascismens framväxt i Europa.

Andra världskrigets sekundära följder:

Europa dominerar inte längre den ekonomiska eller politiska utvecklingen i världen!
Landet Israels tillkomst!
Ännu egentligen icke analyserbara resultat!
Supermakternas blockpolitik!

FÖRSTA VÄRLDSKRIGET

A: Förspelet

1) Tyskland:

- * "På den tyska tillväxten inom industrin, handelsflottan, krigsmaskineriet och befolkningen, behövde den tyska nationen en plats i solen!"
- * Landet upplevde stora behov av att kunna hävda sina intressen på en rad olika områden mot andra europeiska stormakters likartade intressen!
- * Problematiken handlade alltså om makt och rikedom, råvarutillgång och marknader för den tyska industrin.
- * Tyskland hade inte kunnat hävda samma koloniala intressen som andra europeiska stormakter och kände sig därmed "inklämt" i världen!

2) Frankrike

- * Landet hade en hygglig kolonial situation i världen!
- * Nederlaget mot Tyskland 1870-71 fanns i färskt minne!
- * Den tyska befolkningstillväxten och ekonomin distanserar sig från den franska alltmer!
- * Fransmännen känner en befogad oro inför framtiden!

3) Storbritannien

- * Tyskland passerar även Storbritannien inom det ena ekonomiska området efter det andra!
- * Den tyska flottan är ett reellt hot mot de engelska intressena på världshaven!
Utan starka sjöstridskrafter - inget kolonialt herravälde!
- * Gamla kolonialkonflikter med Frankrike och Ryssland innebär att "hoten" från Tyskland ökade den totala hotbilden avsevärt!

4) Asien

- * Japan har besegrat Ryssland 1905 och därmed startar dragkampen om Kina mellan Japan och Ryssland på allvar!
- * Stilla Havsområdet är också en konflikthärd mellan Japan och i detta fallet de europeiska stormakterna samt USA!

5) Allianserna

- * Storbritannien - Frankrike - Ryssland, =====> ententen
- * Tyskland - Österrike-Ungern - Italien, =====> trippelalliansen

6) Nationalitetsrörelserna

- * "Varje stat i Europa borde omfatta bara en nation"!
- * Ryssland härskade över: polacker och folk på Balkan
- * Österrike-Ungern härskade över: flera folk med slaviska språk på Balkan i situationen efter det Osmanska rikets fall!
- * Ryssland och Österrike-Ungern tävlar om att styra utvecklingen i Europas oroliga hörn!

B: Krigsförloppet

* Situationen efter skotten i Sarajevo 1914:

- a) Österrike-Ungern regerar över Serbien
- b) En serbisk nationalist begår attentatet

=====>

c) Österrike kräver gottgörelse av Serbien, sm med rysk hjälp gjort sig fritt från Turkiet!

d) Serbien vägrar Österrike detta med förhoppningen om hjälp från Ryssland!

=====>

e) Österrikes bundsförvant Tyskland förklarar därför Serbiens bundsförvant Ryssland krig!

=====>

f) Eftersom Ryssland är i allians med Storbritannien och Frankrike, mobiliserar dessa länder sina arméer efter Tysklands krigsförklaring mot Ryssland!

=====>

g) Tyskland svarar på den franska mobiliseringen genom att invader Belgien på vägen mot Paris (Schieffenplanen)!

h) Storbritannien har inget val eftersom både Frankrike och Belgien är angripna av Tyskland!

i) Genom att både Ryssland och Frankrike/Storbritannien öppnade fronter mot Tyskland fick dessa utkämpa ett tvåfrontskrig till en början!

* På väg till ett världskrig:

a) Det Osmanska väldet ställer sig på "centralmakternas sida"

=====> Mellerstaöstern och Balkanområdet dras in i kriget!

b) Alla kolonier på båda sidor i kriget dras in i händelseutvecklingen både direkt och indirekt!

* Östfronten: Efter tyska segrar vid Tannenberg och de Mazuriska sjöarna, kapitulerar den ryska armén, mest beroende på revolutionens utbrott!

* Västfronten: skyttegravskrig, "enförlorad generation", flygplan och stridsgaser!
Sommes, Verdun, Yjpr!

* Sjökriget: den tyska u-båtsoffensiven var framgångsrik till en början eftersom den kunde störa ententens försörjningsleder av livsmedel och krigsförnödenheter!
När tyska u-båtar sänker det amerikanska passagerarfartyget Lucitania dras USA på allvar in i kriget på ententens sida 1917!

Kapitulationen 1918:

- a) Ententmakterna kan diktera vapenstillståndet!
- b) Österrike-Ungern har också givit upp!
- c) Det osmanska väldet är militärt utslaget!
- d) Storbritannien har kopplat det politiska greppet om Mellanöstern!

C: Krigets följder

1) Freden i Brest-Litovsk 1918 mellan Tyskland och Sovjet:

- * Sovjet erkänner Finlands självständighet
- * Sovjet erkänner de Baltiska staternas självständighet
- * Sovjet erkänner Polens självständighet

2) Österrike-Ungern faller sönder:

- * Provisoriska regeringar upprättas för tjecker, ungrare och folken på Balkan
- * I Österrike ersätts huset Habsburg av en republik
- * Österrike blir den tysktalande delen av det gamla landet
- * Ungern blir en ny republik för den ungersktalade befolkningen
- * Tjeckoslovakien blir en ny egen tjeckisk-slovakisktalande republik
- * Jugoslaven uppstår som republik på Balkan

3) Det osmanska rikets sönderfall:

- * Kemal Atatürk leder en nationell revolution och vägrar acceptera fredsvillkoren
- * Turkarna besegrar en grekisk ockupationsmakt
- * Fick igenom en gynnsammare separatfred med segrarmakterna
- * Det gamla osmanska väldet var ändå över

4) Tysklands landförluster:

- * Alsace-Lorraine återgår till Frankrike
- * Det nya Polen fick delar av gamla Preussen
- * Nordslesvig går till Danmark
- * De tyska kolonierna fördelades mellan segrarmakterna som mandatområden:
 - Storbritannien: Palestina, Irak, Östafrika
 - Frankrike: Syrien
 - Japan: Stilla havsöar
 - NF har formellt suveräniteten, men förvaltningen ligger hos segrarmakterna

5) Versaillesfreden 1919:

- * De tyska stridskrafterna skall begränsas
 - * Hela skulden till kriget lades av segrarmakterna på Tyskland
 - (* Tyskland döms därför till att betala ett gigantiskt krigsskadestånd till segrarmakterna
 - (* USA driver en egen fredspolitik i "Wilson's 14 punkter":
 - a) alla folk skall få sin självbestämmanderätt säkerställd
 - b) fri världshandel
 - c) global nedrustning
 - d) ett världsförbund av de fria staterna skall bildas (NF)
- ====> eftersom Tyskland ändå straffades som anstiftare av kriget kunde enbart delar av programmet genomföras
- ====> en besviken amerikans opinion leder den amerikanska politiken mot isolationism i europapolitiken, ex USA ställer sig liksom Sovjet utanför NF

6) Övriga efterverkningar av kriget:

- * 10 miljoner stupade soldater (En förlorad generation i Europa)
 - * 20 miljoner skadade soldater och civila
 - * En oöverskådlig materiell förstörelse
 - * Traditionella synsätt och representationsformer i Europas länder var överspelade:
 - Tsaren av Ryssland var avrättad
 - Tysklands kejsare Vilhelm II tvingades i landsflykt
 - Österrikes kejsare tvingades i landsflykt
 - Den osmanske sultanen tvingades i landsflykt
 - * De gamla regimerna i Tyskland och Österrike ersattes av demokratiska republiker: Sovjet, Turkiet och Polen inför diktatoriska enpartistater
 - * Storbritannien och Frankrike var också förlorare:
 - a) stora materiella värde hade gått till spillo!
 - b) segrarmakterna i Europa hade enorma skulder till USA
 - c) segrarmakterna hade förlorat marknader i världen till USA och Japan
 - d) koloniernas medverkan i kriget hade stärkt deras egen nationalism
 - e) sociala förändringar under kriget:
- 1) statsmakten tar kontrollen över ekonomin och samhället, d v s välfärdsstaten börjar ta form
 - 2) demokratiseringsprocesserna accelererar i Europas länder som en reaktion på kriget
 - 3) industriarbetarens ställning i alla industrialiserade länder stärks på olika sätt:
 - löner, anställningstrygghet, socialförsäkringar mm för landets internationella konkurrenskrafts skull